

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

1. An liceat Principibus concedere libertatem conscientiae sine consensu Summi Pontificis? Et affirmatiua sententia affertur. Et infertur non posse Principes, inconsulto Pontifice ex causa ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

prohibito est naturalis & diuina, in qua dispensatio, & derogatio locum habere non potest; ratione secunda; prohibitio est solum positia & Ecclesiastica; quæ habet locum, quando adest periculum subuersionis, & timetur scandalum. Et cum negotia temporalia de se non ordinentur ad scandalum, neque subuersionem, sed sint indifferentia; propter bonum commune permittuntur cum hæreticis; nam aliquando hac occasione conuertuntur ad Catholicam fidem, conuersando cum Catholicis. Mente tamen tenendum est, cum dictis hæreticis solum occasionaliter agendum esse; nam si præter necessitatem in ordine ad militiam, & mercaturam cum ipsis nimia familiaritas, uisitatio, munus oblatio, &c. habetur, ex his oritur contra Catholicos suspicio de hæresi, per ea quæ additæ Carena in *tract. de Officio Sanctæ Inquisitionis part. 1. tit. 4. § 7. per totum*, & Paulus *tom. 1. rr. 4. disp. 2. punct. 9. n. 5.* ubi sic ait. Verum & si ratione excommunicationis, quam hæreticus contrahit, eius familiaritatem non tenearis vitare, quousque denunciatus sit, tamen si inde hæreticus occasionem sumit perseuerandi in hæresi, vel alij præsumunt, re illius erroribus consentire, omnino illum vitare debes. Quia propter in foro externo ex nimia cum hæretico familiaritate, conuersatione, munus oblatione hæresis suspectus redderis, & fautor hæretici iudicaris, ex *text. in cap. inter sollicitudines, vers. in penam, de Purgat. Canon.* ubi indicitur purgatio sic cum hæretico conuersanti ob suspensionem, & ab officio suspenditur: suspicio autem modò leuis, modò gratis iudicanda: est pro qualitate circumstantiarum ita ille. Et ita in Regno Siciliæ, quando naves ex Anglia ibi cum mercimoniis adueniunt; relinquimus Siculos cum dictis Anglis negotiari in ordine tantum ad mercaturam. At si extra illam nimia familiaritate, cum ipsis vrentur, Inquisitores contra illos procederent, consideratis circumstantiis loci, temporis, personarum, & prout moris est in

nostro Sacro Tribunali. Vnde ego his diebus interrogatus, quid faciendum cum multis hæreticis hic Romæ existentibus; stante Iubilæo anni Sancti; Respondi conuersantes cum ipsis non incurrere in censuram ex superius dictis, quia non sunt hæretici nominatim denunciati; tamen cum ipsis putauit tantum transeunter, occasionaliter, & parcè loquendum & conuersandum esse, & à frequenti familiaritate cauendum: nam alioquin ex illa posset oriri suspicio, scandalum, periculum, &c.

7. Sed post hæc scripta inuenio omnia à me superius firmata, confirmare etiam Magistratum Texedam Dominicanum in Theolog. *tom. 2. lib. 3. tract. 1. dub. 1. nu. 31.* ubi docet Principes posse inire fœdera, & celebrare contractus cum hæreticis, nec ob stare quòd sint excommunicati: quia, ait ipse, cum hæretico non nominatim excommunicato; dummodo toleratus sit, bene possumus participare in omnibus actionibus, tam spiritualibus, quam ciuilibus, excepto peruersionis periculo, & scandalo Ita Texeda, qui citat Caieranum in *2. 2. quest. 10. art. 9.* Et tandem nota ex hac Doctrina aliquos etiam asserere non esse illicitum communicare cum hæreticis damnatis in nostro Tribunali Sanctæ Inquisitionis à Quæstoribus fidei; vt obseruat Hurtadus, *vol. 1. de fide disputatione 76. sect. 1. §. 10.* & ita docet Sanchez in *Summa Tom. 1. libr. 2. cap. 9. numer. 4.* licet contrarium asserat Suarez in *3. par. tom. 5. disp. 9. sect. 2. num. 10.* & de fide *disput. 21. sect. 3. num. 7.*

Quoad hoc lege R. f. & §. annotatio- nis præcti- ca, & totam doctrinam huius ref.

Et hæc dicta sufficiant circa præsentem quaestionem, quam ita clarè, & practicè, ac minutatim discussam apud alios Auctores non inuenies. Et ego illam composui iussu eruditissimi, & nunquam satis laudati viri D. Laurentij Ramirez de Prado, in supremo consilio Castellæ Senatoris dignissimi, indissolubili amicitia vinculo mihi coniuncti.

TRACTATUS XIV.

DE

LIBERTATE
CONSCIEN TIÆ,

An possint illam Principes Laici, inconsulto Pontifice hæreticis concedere?

RESOLVTIO PRIMA.

An liceat Principibus concedere hæreticis libertatem conscientia sine consensu Summi Pontificis?
Et affirmatiua sententia asseritur?
Et inferri non posse Principes, inconsulto Pontifice ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Iudæis exercendi vsuras, & possunt in hac re per Ecclesiam impediri. Ex parte 10. tractatu 3. Resolut. etiam 1.

Germanorum capite 3. section. 6. numer. 1. sic ait. Vti saniores, & concordēs pacificationem Religionis doctrina totius præcedentis, tract. signauer in Ref. 8. §. Sed si ante me- dium, vers. nam licet Principes.

amant; eamque seu singulare Dei beneficium agnoscent atque deprecant; ita è contra Pontificij discordes illam odio prosequuntur, eamque nobis eripere omnibus modis student. Hoc, vt eò facilius efficere queant nonnulli ex ordine Iesuitico Pacificationem Religiosam ab initio statim patrum habuisse authoritatis, contendunt; quòd nempe consensus Pontificis ad validitatem huius actus non accesserit, qui tamen maximè fuit necessarius; cum Pacificatio hæc non minus tangat Papam, quam reliquos imperij status; præsertim quòd in ea agatur de minuenda ipsius authoritate & iurisdictione.

§ 5

§. 1. Affirmatiue respondent hæretici. Vnde Benedictus Carpozoni in *legem Regiam Tom. 1. X.*

risdictione, quæ per illam suspensa est. Et quoties de Religione disceptatur, cum omne iudicium referri debeat ad Ecclesiam Romanam, æquis inficiis ibi in hoc pacto Religionis contra ritum & normam Conciliorum fuisse peccatum? Ita ille, cui adde Christophorum Chiepentas *in Collegio Politico exercit. 13. quest. 7.* Martinum Rucelinum *ad auream Bullam Caroli IV. part. 3. differ. 1. in Corollar. de pace Religionis 1.* & ibi Millerum *in addit.* Christophorum Besoldum *in opere Politico dissert. 1. de educatione, & studiis litterarum, &c. cap. 10. num. 21.* Hanc sententiam videtur etiam docere ex Catholicis Petrus Wadingus *ex Societate tract. de contract. diff. 5. dub. 13. n. 1.* ubi asserit, posse Principes, inconsulto Pontifice, ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Judæis exercendi vsuras, nec posse in hac re per Ecclesiam impediri; & putat in hoc parti passu procedere tolerantiam, & permissionem exercitij vsurarum, & libertatis contentiæ: unde *in diff. 3. dub. 4. §. 2. num. 6.* videtur aperte sentire, Principes inire posse pacta cum hæreticis, inconsulto Pontifice. Nam dicit, quod in hoc iudex Ecclesiasticus debeat stare iudicio Principis sæcularis, possit etiã pro hac sententia aliquis adducere Petrum Gudelinum Iuriscōsultum, & Professore Regium Academia Louanienfis *in Commentariis de iure Pacis 9.* ubi loquens de pactationibus initis in Germania, & Gallia cum hæreticis, sic asserit: censet Principis esse officium, Religionem cunctis viribus tueri, nec pati ut minimum de ea detrahatur. Sin multitudo hæreticorum, eorumque potentia iam sit tanta, ut nequaquam videatur victoria; pacem cum eis quæri posse, concedo, extrema ista necessitate urgente, potius quàm pax fieri desinat (modò hæc nihil habitura sit infidiarum) & etiam de Religione non nihil remitti posse. Nam visa est alia ratio componendorum dissidiorum in Germania, & aliquoties in Francia aliisque Regnis, adhibito prius iudicio doctissimorum tam Theologorum, quàm Iuriscōsultorum, qui asseruerunt in tam misero Reipublicæ statu eiusmodi pactationem licitam esse. Ita ille. Ex cuius verbis apparet, Principes in casu, de quo loquimur, posse omnia determinare ex consilio Theologorum, & Iuriscōsultorum; nam ipse nullam facit mentionem de consultatione cum Summo Pontifice.

RESOL. II.

Opinio negativa auctoribus proponitur, negans Principibus laicis hanc potestatem independentem à Summo Pontifice, & rationibus stabilitur. Ex part. 10. tract. 3. Ref. etiam 2.

§. 1. **V**erùm, his non obstantibus, ego profusus existimo, quod si periculum non sit in mora, Principes sæculares in grauiissima necessitate Reipublicæ, cui aliter succurri non posset, nisi concedendo hæreticis libertatem conscientie, necessarium esse de hoc ac de pactis & conuentis cum ipsis initis, Summum Pontificem consulere. Et ratio duplex est. Prima, quia cum in eiusmodi pactis & conuentis tractetur non solum de rebus temporalibus, sed de Religione, rebusque spiritualibus; ac simul per ea saltem ex consequenti derogetur communibus iuribus & legibus Ecclesiæ, ad quæ alioquin tuenda Principes ipsi, velut Ecclesiæ protectores obligantur; necessarium videtur, per se loquendo, ut ea, inconsulto Pontifice, ad quem eiusmodi causæ pertinent, non inearatur, cuius est statuere & iudicare, quid

præsenti Ecclesiæ, statui expediens sit. Altera causa est, ut pacta eiusmodi, & conuenta firmiusistant, ne forte, si postea Pontificis autoritate ea causa nonnunquam irriterentur, noua scandala perturbationesque in Ecclesiâ subsequantur.

2. Confirmatur hæc sententia primò; quia certum est circa fidem Catholicam nihil Principes sæculares posse disponere, ergo nihil etiã possunt disponere de opposita hæresi; an videlicet, ut est in casu nostro, urgente necessitate sit toleranda, necnemã oppositum eadem est ratio; & Iuriscōsulti docent, ex oppositis validum esse argumentum, ut obseruat Menochius, *conf. 97. n. 67.* Hyppolit. *Rimin. vol. 6. conf. 977. num. 31.* Mascardus *conf. 450. n. 40.* & alij, Itaque cum huiusmodi pacta ratione ipsius materia, quæ est permissio hæresis, propriè Summo Pontifici, & Ecclesiæ potestati subiciantur quo pacto dici potest posse a Principibus iniri, ipso Pontifice non approbante?

3. Probatur secundo: nam pontifici sub persona Petri dictum fuit, *Io. 21. Pasce Oves meas:* sed ab oculis Ecclesiæ attere lupos, id est hæreticos, aut reducere, vel tolerare, pertinet ad ius pacendi; ut de se patet, & probat Suarez *de fide, disputatione 20. sect. 3. n. 21.* & alij: ergo à nemine hoc fieri potest sine Summi Pontificis consensu. Unde quo pacto tractandi sint hæretici in hoc oculi, non pertinet ad Principes læicos, quia ipsi sunt etiam oues, ut cæteri, sed ad supremum oculis Christiani Pastorem; qui est Summus Pontifex, ad illum enim pertinet de hæreticis disponere in ordine ad Religionem, circa quos habet ius acquisitum ratione Baptismi, cum eius characterem hæretici retineant: *cap. Quod quidam 1. q. 1. c. non in nobis de conf. dist. 4.* Et licet hæretici à fide defecerint Pontifex retinet adhuc ius in illos, sicut pastor in oues errantes, *cap. Maiores de Baptismo 3. cap. 1. de sponsalibus,* & ibi gloss. *verb. non debet.* & in aliis iuribus. Ergo, Probatur tertio ex parabola *Matt. 13.* in qua iudicium de Zizania eradicanda, vel non eradicanda (quæ quidem Zizania sunt hæretici, teste Augustino, Hieronimo, Chryostomo, Cypriano *libro 3. Epis. 3.* & ex scholasticis Lorca *in 2. 2. Dini Thoma quest. 11. art. 4. diff. 43. num. 4.*) præbetur à Christo Domino Patrifamilias, qui est Summus Pontifex; ut obseruat Cardinalis Bellarminus *tractatum de potestate Papali cap. 9. §. 16.* ergo hoc iudicium de tolerandis, vel non tolerandis hæreticis, non potest pertinere ad Principes Sæculares; quia ipsi in dono Ecclesiæ sunt subditi, & non patrefamilias. Et ideo non deferam hic apponere aurea verba Maldonati *in citatum cap. Matt. num. 26.* sic asserentis: non vetò hæc dico, quod non malim hæreticos conuerti, quàm occidi, sed tantum, quia Principes ista lecturi non sunt; eos qui Principes monere possunt, admonéo, non licere illis, istas, quas vocant conscientie libertates, nimium nostro tempore vitatas, hæreticis dare nisi prius Ecclesiæ, aut is, qui Ecclesiæ caput est, Romanus Pontifex, Christi persona, & tanquam Patrefamilias iudicauerit non posse euelli Zizania, nisi simul & Triticum euellatur, & è re Ecclesiæ esse, ut vsque ad messem permittantur vtraque excrecere. Huius enim rei, non Principum, qui patris familias serui sunt, sed ipsius patrisfamilias, id est Ecclesiæ gubernatoris iudicium esse debet. Ita Maldonatus. Quid responderent aduersarij ad tanti, & tam incomparabilis Viti auctoritatem.

RESOL. III.

Probatur etiam opinio negativa ex patris, quæ in dictis Federibus

Sup. hoc infra in Ref. ante medijs & superius in tr. 2. Ref. 311.